

B I L T E N

Broj

10

Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine

februar/mart 2005
veljača/ožujak 2005

7. april/travanj 2005. Svjetski dan zdravlja

“NEKA NAM SVAKA MAJKA I SVAKO DIJETE BUDE NA PRVOM MJESTU”

Učinimo da svaka majka i svako dijete budu važni!

Obezbijedimo medicinsku pomoć za svaku majku i svako dijete! Ne dozvolimo da bilo koja majka ili dijete u svijetu pate ili umiru zbog nepružanja medicinske pomoći!

To su, upravo, najbitnije poruke koje, u povodu Svjetskog dana zdravlja, dolaze iz sjedišta Svjetske zdravstvene organizacije. Ova, 2005 godina je posebno značajna za zdravlje majki, novorođenčadi i djece širom svijeta i zato se sva pažnja međunarodne zdravstvene zajednice, zdravstvenih nacionalnih institucija, vladinih i nevladinih organizacija, zdravstvenih udruženja i pojedinaca okreće prema ovom važnom problemu.

Svake godine više od pola miliona žena umire zbog uzroka koji su povezani sa radjanjem djeteta. Umire i 10,6 miliona djece, a od toga je 40% djece mlađe od mjesec dana. Skoro sve ove smrti se događaju u zemljama u razvoju. Mnogo smrtnih slučajeva bi se moglo spriječiti sasvim dobro poznatim intervencijama kada bi one bile dostupne. Prije četiri godine kada su postavljeni ciljevi razvoja za novi milenijum međunarodna zajednica se opredjelila da do 2015. godine smanji maternalni mortalitet za tri četvrtine, a dječiji mortalitet za dvije trećine.

«Svjetski dan zdravlja je prilika da pažnju cijelog svijeta usmjerimo na nešto što je sasvim očito: svaka majka i svako dijete su važni. Oni su važni zato što je vrijedan svaki ljudski život: Sasvim je jasno da su zdrave majke i djeca temelj zdravih i prosperitetnih zajednica i nacija.

Svjetski dan zdravlja 2005. je jedinstvena prilika da se ukaže ne samo na veličinu problema, već i da se svi potencijalni učesnici okupe i primijene rješenja koja će djelovati. Iskoristite svoju kreativnost da krenete i pomognete nam da promijenimo ovo stanje i da to traje i poslije 7. aprila 2005.

Svjetska zdravstvena organizacija podržava one napore kojima će 2005. godina značiti preokret za zdravlje majki i djece», kaže se u godišnjoj poruci dr LEE Jong-wook, generalnog direktora ove međunarodne zdravstvene institucije.

U zemljama u razvoju, trudnoća i porodaj su jedan od vodećih uzroka smrti žena u reproduktivnom dobu, a jedno od 12 djece neće doživjeti svoj peti rođendan. I pored toga, sudbina ovih žena i djece se najčešće previdja ili ignoriše. Slogan ovogodišnjeg Svjetskog dana zdravlja «Svaka majka i dijete su važni» odražava realitet da, danas, države i međunarodna zajednica moraju zdravlju žena i djece dati veći prioritet. Osim njih, i nevladine organizacije, udruženja zdravstvenih radnika, akademske institucije, pa i same komercijalne organizacije, pojedinci, i na kraju mediji su ti koji ovoj značajnoj problematici mogu i trebaju dati puni doprinos. Od Svjetskog dana zdravlja 2005. - ali i od dana, mjeseci i godina koje dolaze nakon toga očekuje se da izgrade entuzijazam, solidarnost, podršku i, iznad svega, akciju koja ima za cilj poboljšanje preživljavanja, zdravlja i postizanja blagostanja svih majki i djece.

PUŠENJE I TRUDNOĆA

Trudnice koje puše više su izložene opasnosti od spontanoga pobačaja i komplikacija tijekom trudnoće i porođaja. Veća je mogućnost da će beba umrijeti pri porođaju ili neposredno nakon porođaja ako je majka pušila tijekom trudnoće. Također, više su izložene i opasnosti od prijevremenoga porođaja ili da će roditi bebe manje težine od normalne. Takve bebe lakše mogu dobiti upalu dišnih organa i imati druge zdravstvene probleme u prvoj godini života nego li dijete nepušača.

Prema podacima baziranim na više studija sprovednih širom svijeta, prosječno je težina novorođene bebe u trudnica koje su tijekom trudnoće pušile oko 200 grama manja. Kod trudnica koje puše povećana je učestalost prijevremenog poroda, a rizik javljanja spontanih pobačaja je dvostruko viši u odnosu na trudnice koje ne puše. Perinatalna smrtnost novorođenčadi (*sudden infant death syndrom*) je također učestalija u djece majki koje puše. Iako su neosporni toksički efekti pušenja tijekom trudnoće, još uvijek nije poznat točan mehanizam nastanka opisanih smetnji, mada se smatra da nikotin izaziva smetnje u sazrijevanju funkcije posteljice i/ili intrauterini manjak kisika (*fetalna hipoksija*) koji su razlog toksičkog djelovanja pušenja. **Nikotin sužava krvne žile, smanjuje protok krvi kroz posteljicu, te izaziva porast krvnog tlaka i u nerođenog djeteta.**

ISHRANA I ZDRAVLJE MAJKE I DJETETA

Dojenje pomaže da beba normalno raste i štiti je od bolesti.

Dojenje kao najoptimalnija prirodna ishrana, koja po procjenama svjetskih statistika znači spašavanje 1,5 miliona života, zahtijeva male finansijske investicije a pruža višestruki doprinos očuvanju i unapređenju zdravlja stanovništva.

Prema istraživanjima koja je proveo Zavod za javno zdravstvo FBiH pokazalo se da je u Federaciji Bosne i Hercegovine procenat djece koja isključivo doje nizak, nadohrana se prerano uvodi, što potvrđuju i rezultati istraživanja:

✎ 8.1% djece isključivo doji do 4 mjeseca, a samo 5.5% djece isključivo doji do 6 mjeseci

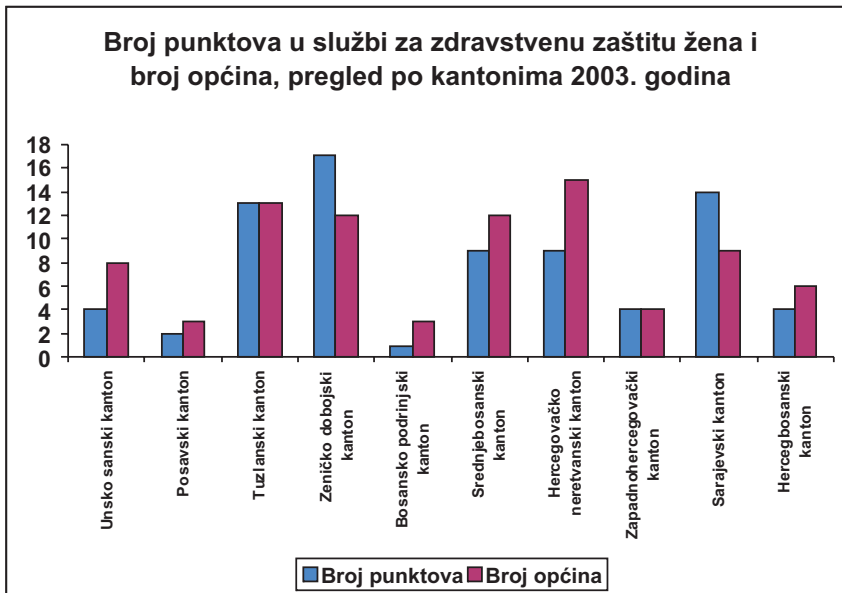
✎ 81.3% djece je počelo sa nadohranom u periodu do 6 mjeseci starosti

VAKCINACIJA

Visoka pokrivenost vakcinacijom, uz dobar kvalitet vakcine rezultirao je eradikacijom dječije paralize (posljednji slučaj registriran je 1974.g.) eliminacijom difterije (posljednji slučaj 1980.g.), smanjenjem oboljevanja od ospica i velikog kašlja, dok se novorođenački tetanus ne registrira zadnjih 20-tak godina. Radi bolje zaštite djece, 2002. godine uvedena je revakcinacija šestogodišnjaka vakcinom protiv ospica, crvenke i zaušnjaka. U 2002. godini uvodi se, i vakcina protiv bolesti izazvanih sa hemofilus influencom tip B, a maja 2004. godine uvodi se vakcina protiv virusne žutice tipa B koja se daje bebi odmah nakon rođenja.

DOSTUPNOST ZDRAVSTVENE ZAŠTITE ŽENAMA U FBIH - 2003. G.

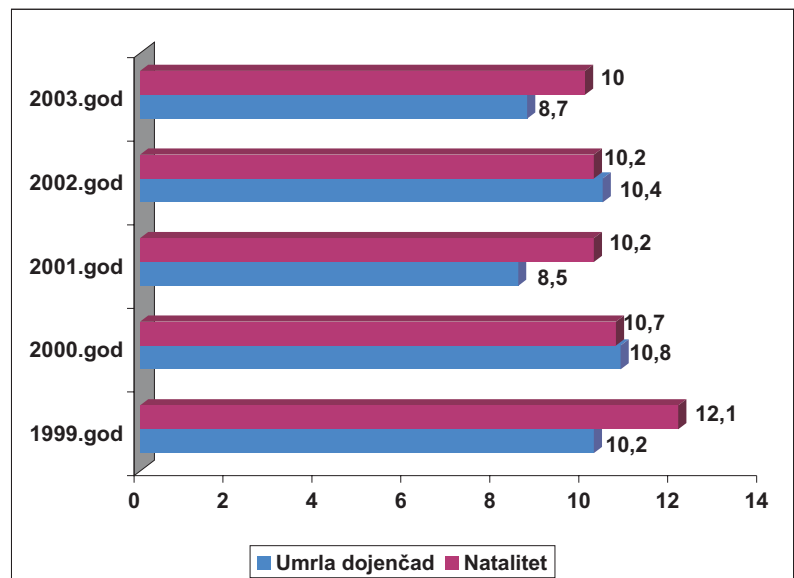

Punktovi u službama za zdravstvenu zaštitu žena u FBiH nisu zastupljeni u svim opštinama Federacije i čak u pet (5) kantona registrirani broj punktova je znatno manji od broja opštinskih Domova zdravlja, što dovodi u pitanje zdravstvenu zaštitu žena, posebno antenatalnu (prije poroda) zdravstvenu zaštitu trudnica.

NATALITET I UMRLA NOVOROĐENČAD U FBIH 1999-2003. Godine

Stopa dojenačke smrtnosti kao vrlo bitan pokazatelj socio-ekonomskih uslova u kojima živi stanovništvo, odnosno bitan pokazatelj zdravstvenog stanja stanovništva, u posljednjih pet godina u Federaciji BiH pokazuje laganiji trend opadanja vrijednosti, tako da je vrijednost u 2003. godini iznosila ispod 10‰ na 1000 živorodjenih (8.7‰), što Federaciju BiH svrstava u red društava sa nižom stopom dojenačke smrtnosti.

Istovremeno, stopa nataliteta u FBiH pokazuje stalni trend opadanja vrijednosti, od 12.1‰ u 1999. godini do 10‰ u 2003. godini, što se uklapa u sliku opadanja stope dojenačke smrtnosti.

Više od 6 miliona djece bi se moglo spasti svake godine uz pomoć malog broja preventivnih i kurativnih intervencija (npr. vakcine i jednostavno liječenje uobičajenih oboljenja) i odgovarajuće kućne njege. Odgovarajuća kućna njega obuhvata optimalan način hranjenja, kao što je dojenje u toku prvih 6 mjeseci života, uvođenje adekvatne dodatne hrane u dobi od 6 mjeseci i nastavak dojenja sve do druge godine, pa čak i duže. Odgovarajuća njega u kući uključuje i zaštitu da bi se spriječilo prenošenje malarije i odgovarajuće liječenje kod infekcija (WHO)

MNOGO MAJKI I DJECE PATI I UMIRE SVAKE GODINE U SVIJETU

BLAGOSTANJE SVAKOG DRUŠTVA JE DIREKTNO P O V E Z A N O S A ZDRAVLJEM I ŽIVOTOM MAJKI I DJECE. KADA JE MAJKA ŽIVA I ZDRAVA, I NJENO DIJETE JE ŽIVO I ZDRAVO. KADA SU ŽIVI I ZDRAVI I MAJKA I DIJETE, ONDA ĆE I NJIHOVA ZAJEDNICA PROSPERIRATI

Glavni ciljevi Svjetskog dana zdravlja 2005. su:

Podići svijest o veličini problema koji predstavljaju bolest, patnja i smrt među majkama i djecom i uticaju toga na zdravlje, ali i na društveni i ekonomski razvoj.

Postoji rješenje problema. Poznata su pristupačna i efikasna sredstva koja mogu spriječiti smrt i patnju. Zadatak je da se znanje prevede u akciju, odnosno da se ključni set preventivnih i kurativnih intervencija dovede do onih kojima je potrebno majki i djece.

Pokrenuti aktivnosti koje će stimulirati kolektivnu odgovornost i akciju. Porodice, grupe u zajednici, profesionalna udruženja, vlade država i međunarodna zajednica svi moraju pomoći da se naprave programi i službe za majke i djecu, ali i da se bore za bolju pristupačnost osnovne zdravstvene zaštite. Svaki pojedinac u društvu ima svoju ulogu koju treba da odigra.

- Svakog minuta jedna žena umire od komplikacija na porodjaju ili u toku trudnoće. To znači da svakog dana umire 1.400 žena više od pola miliona žena umire svake godine. Još mnogo miliona žena ostaje trajno onesposobljeno.
- Svakog minuta umire 20 djece mlađe od pet godina. To znači da skoro 30.000 djece umire svakog dana, a 10,6 miliona svake godine. Najveća opasnost prijete novorođenim bebama koje nemaju ni mjesec dana. Skoro 4 miliona novorođenih beba umire svake godine.
- Oko 99% smrtnosti majki i djece događa se u siromašnim i srednje razvijenim zemljama, a naročito u sub-saharskoj Africi i južnoj Aziji. Slično je i u drugim zemljama, majke i djeca iz najsiromašnijih porodica će najvjerovatnije umrijeti.
- 70% maternalnog mortaliteta uzrokovano je sa samo 5 faktora: hemoragija (24%), infekcija (15%), abortus (13%), visok krvni pritisak (12%) i komplikacije na porodjaju (8%). U svakom slučaju, siromaštvo, socijalna isključenost, nizak nivo obrazovanja i nasilje nad ženama su dodatni uzroci smrtnosti i onesposobljenosti žena. Žene koje radjaju vrlo mlade, koje radjaju mnogo djece, koje pate od zaraznih bolesti kao što je malarija, TBC i sve više HIV/AIDS, koje su, takodje, neishranjene ili anemične su više ugrožene i veća je vjerovatnoća da će umrijeti.
- HIV/AIDS predstavlja sve veću prijetnju za majke i njihovu djecu. Žene danas čine skoro polovinu svih odraslih osoba koje žive sa ovom bolešću. To ne ugrožava samo zdravlje žene već povećava rizik od prenošenja bolesti sa majke na dijete.
- Mnoštvo preventabilnih i izlječivih stanja odgovorno je za više od 70% smrtnosti djece. To su neonatalni uzroci (37%), pneumonija (19%), post-neonatalna dijareja (17%), malarija (8%), ospice (4%) i HIV/AIDS (3%). Iako se rijetko navodi kao direktan uzrok, neishranjenost doprinosi više nego polovini svih smrti kod djece povećavajući rizik od umiranja. Nije u pitanju samo nedostatak hrane, radi se o lošem načinu ishrane i infekciji, ili kombinaciji ova dva vrlo značajna faktora.
- Najveća prijetnja za preživljavanje novorođenih beba (0-28 dana) leži u kombinaciji perinatalnih stanja (mala porodajna težina, porodajna trauma i asfiksija) i teške infekcije (neonatalna sepsa, pneumonija, meningitis i tetanus).

MILENIJUMSKI RAZVOJNI CILJEVI

1. Eradicirati ekstremno siromaštvo i glad
2. Postići univerzalnu pokrivenost primarnim obrazovanjem
3. Promovirati jednakost polova
4. **Smanjiti umiranje djece**
Cilj: U periodu između 1990-2015. smanjiti stopu umiranja djece do 5 godina za dvije trećine
5. **Poboljšati zdravlje žena/majki**
Cilj: U periodu između 1990-2015. smanjiti stopu maternalnog umiranja za tri četvrtine
6. Boriti se protiv HIV/AIDS, malarije i ostalih bolesti
7. Osigurati održivost životne sredine
8. Razviti globalno partnerstvo za razvoj
(Milenijumski razvojni ciljevi određuju za društveni i ekonomski razvoj akcije na raznim frontovima: obrazovanje, zdravstvo, transport, poljoprivreda, stanovanje, energija, voda, sanitacija, zakonodavstvo i socijalna zaštita).

MENINGOKOKNE BOLESTI U FBIH

Od 1. januara do marta 2005. godine u Federaciji Bosne i Hercegovine registrirana su 4 slučaja meningokokne sepse, od kojih je jedna osoba umrla. U istom periodu bilo je i 12 slučajeva meningitisa. Zahvaljujući interventnom epidemiološkom programu Zavoda za javno zdravstvo FBiH kojim je utvrđen način rane hemoprofilakse kontakata prvog reda i svih članova porodice u kojima se pojavilo oboljenje prevenirana je mogućnost pojave širenja meningokoknih bolesti, uključujući meningokokni meningitis i meningokoknu sepsu. Inače, broj oboljelih nije bio međusobno povezan. Pojava navedenih oboljenja nije neočekivana za ovaj period godine i aktualne klimatske uslove.

IZDAJE:

ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Titova 9, 71000 Sarajevo
Tel.: ++387 33 663 941, Fax: 220 548
E-mail: zavodzz@bih.net.ba

Vukovarska bb, 88000 Mostar
Tel.: ++387 36 324 687, 324 697
E-mail: zzzj@cob.net.ba